

Використання альтернативних і допоміжних засобів комунікації

Визначення АДК. Принципи впровадження АДК. Використання карток PECS. Використання Леб-системи. Використання системи-Блісс. Використання МАКАТОНу. Використання синтезаторів мовлення. Зарубіжний досвід впровадження та використання АДК.

Альтернативна комунікація – це засіб, за допомогою якого людина, яка не в змозі використовувати мовлення, отримує можливість спілкуватися.

Додаткова комунікація означає додаткове або підтримане спілкування. Слово «додатковий» підкреслює той факт, що втручання в альтернативні форми спілкування має подвійне призначення: сприяти та підтримувати мовлення та забезпечувати альтернативну форму спілкування, якщо людина не здатна говорити. Усі комунікативні системи, що не залучають усне мовлення як основний шлях передачі інформації іншим особам, називаються «додатковими» та «альтернативними». АДК використовує різноманітні методи та інструменти, в тому числі й контактні контекстні дошки, високотехнологічні засоби, комп'ютери та планшети з функцією управління очима, лінійні малюнки, прилади для генерації мовлення, матеріальні об'єкти, ручні знаки, жести, написання пальцями тощо, щоб допомогти дитині висловити думки, бажання, потреби, почуття, ідеї тощо. АДК виявляється додатковою в тому випадку, коли використовується з метою доповнення наявного мовлення. І альтернативною, коли використовується замість мовлення, що відсутнє або розвинуте недостатньо. АДК може бути як тимчасовою – для використання пацієнтами в післяопераційний період у відділеннях інтенсивної терапії або під час процесу активізації мовлення у дитини, так і постійною – при використанні людиною, яка має потребу використовувати визначений вид АДК упродовж усього життя.

Групи АДК	Види АДК
Комунікація з безпосереднім використанням тіла, у тому числі через тактильні відчуття	<ul style="list-style-type: none">• жести• міміка• рухи тіла• обмацування• постукування• погладжування
Комунікація через візуальні образи	<ul style="list-style-type: none">• письмо• символи• піктограми• зображення• фотографії• комунікативні книжки

Спеціальні електронні засоби комунікації	<ul style="list-style-type: none"> • електронні записники • фотоальбоми • комунікатори • сенсорні екрани • синтезатори мовлення • іграшки, що розмовляють • комп'ютери та планшети з функцією • управління очима
Комбіновані засоби комунікації, які поєднують у собі мовлення, жести та символи	<ul style="list-style-type: none"> • система МАКАТОН

Принципи впровадження АДК:

1. Індивідуальний підхід. Вибір методів АДК повинен базуватися на індивідуальних потребах та можливостях кожної людини.
2. Інтеграція в повсякденне життя. АДК повинна бути інтегрована в усі аспекти життя користувача, включаючи навчання, роботу та соціальні взаємодії.
3. Навчання та підтримка. Важливо забезпечити навчання користувачів та їхніх родин, а також постійну підтримку з боку фахівців.
4. Оцінка та адаптація. Регулярна оцінка ефективності використання АДК та адаптація методів відповідно до змін у потребах користувача.

Система обміну зображеннями (PECS) – це метод навчання комунікації, який використовує зображення для допомоги людям з аутизмом та іншими комунікативними порушеннями. Система карток PECS була розроблена наприкінці 1980-х років як метод комунікації для дітей з аутизмом та іншими комунікативними порушеннями. Вона була створена Ендрю Бонді та Лорен Фрост, і з тих пір отримала широке визнання в педагогічній та спеціальній галузі. Основною ідеєю карток PECS є використання ілюстрацій і символів для полегшення процесу навчання та комунікації. Ця система дозволяє людям висловлювати свої потреби та бажання, а також навчатися новим навичкам.

Основні етапи використання PECS включають:

1. Навчання вибору зображень. Користувач вчиться вибирати зображення, що відповідають його потребам.
2. Обмін зображеннями. Користувач вчиться обмінюватися зображеннями з іншими людьми для вираження своїх бажань.
3. Розширення словника. Введення нових зображень для розширення комунікативних можливостей користувача.

Леб-система – це набір графічних символів, розроблений для підтримки комунікації у людей з інтелектуальними порушеннями. Леб-система складається із 60 графічних зображень, розроблена німецьким педагогом Р. Лебом (1985-1994) для людей з інтелектуальними порушеннями, які мали суттєві труднощі в комунікації. Основні принципи використання леб-системи включають:

1. Вибір символів. Вибір символів, що відповідають потребам користувача.
2. Навчання розпізнаванню символів. Користувач вчиться розпізнавати та використовувати символи для комунікації.
3. Інтеграція в повсякденне життя. Використання символів у різних контекстах для підтримки комунікації.

Бліссимволіка або Блісс – інтернаціональна семантична мовленнєва система, що складається з декількох сотень базових графічних символів. Кожен Блісс-символ являє собою поняття; об'єднані разом, Блісс-символи можуть створювати нові символи, що позначають нові поняття. Бліссимволіка відрізняється від більшості основних світових систем писемності в тому, що символи не відповідають взагалі жодним звукам, які використовуються в людському мовленні.

Основні етапи використання Блісс-системи включають:

1. Навчання символам. Користувач вчиться розпізнавати та використовувати символи.
2. Створення комунікативних карт. Створення індивідуальних карт спілкування з використанням символів.
3. Інтеграція в повсякденне життя. Використання символів у різних контекстах для підтримки комунікації.

МАКАТОН — мова, що полегшує спілкування з людьми з ООП: глухих, людей, які страждають аутизмом, епілепсією, синдромом Дауна. Програма МАКАТОН була створена в кінці минулого століття Маргарет Уокер. У ній одночасно використовуються жести, графічні символи і мовлення.

Мовленнєву програму МАКАТОН застосовують у більш ніж 50 країнах світу. У професійній діяльності програму можуть застосовувати вчителі, логопеди, працівники соціальної сфери, співробітники дитячих садків, інструктори, доглядальниці, няні, психологи та психіатри.

У 1968 році Маргарет Уокер почала працювати логопедом у психіатричній лікарні, де виявила, що 60% з 1100 пацієнтів мали серйозні проблеми із комунікацією, а половина була позбавлена навичок мовлення. Логопедія розробила систему комунікації, записуючи розмови пацієнтів та створюючи основний словник МАКАТОН із 350 понять для вираження базових потреб.

Для пацієнтів, які не сприймають інформацію на слух, вона використовувала жести з англійської мови. У 1972 році Маргарет перевірила ефективність своєї системи на групі пацієнтів, які навчилися розпізнавати 60-90% жестів та почали використовувати їх самостійно. Пізніше вона успішно застосувала цю методику на дітях із аналогічними розладами, розширивши словник до 400 понять для комунікації у суспільстві.

Після успішної перевірки практичного поєднання мовлення та жестикулювання у спілкуванні з людьми з різними порушеннями Маргарет та її колеги створили повноцінний словник МАКАТОН. Сама назва – це аббревіатура, де «МА» – це Маргарет, «КА» – Кеті і «ТОН» – Тоні. Кеті Джонстон і Тоні Корнфорт – колеги Маргарет, члени Британської асоціації глухих і німих (нині Британська асоціація глухих, The British Deaf Association (BDA)).

Основні принципи використання МАКАТОНу включають:

1. Навчання жестам та символам. Користувач вчиться використовувати жести та символи для комунікації.
2. Інтеграція з мовленням. Використання жестів та символів разом з мовленням для підтримки комунікації.
3. Інтеграція в повсякденне життя. Використання жестів та символів у різних контекстах для підтримки комунікації.

Технологія синтезу мовлення дає змогу розбірливо та природно озвучувати довільні текстові повідомлення, веб-сторінки та цілі електронні книги. Синтезатори перетворюють текст на звук, тому вже не потрібно читати, напружуючи свій зір, а слухати в зручний час у будь-якому місці.

Система, що спроможна виконувати конвертування нормального друкованого тексту на аудіо в реальному часі, називається текст-у-мовлення (ТУМ).

Основні принципи використання синтезаторів мовлення включають:

- Вибір пристрою. Вибір синтезатора мовлення, що відповідає потребам користувача.
- Навчання використанню. Користувач вчиться використовувати синтезатор для комунікації.
- Інтеграція в повсякденне життя. Використання синтезатора у різних контекстах для підтримки комунікації.

Зарубіжний досвід впровадження та використання АДК:

1. У США АДК широко використовується в освітніх та медичних закладах. Існують державні програми, що підтримують впровадження АДК у школах для дітей з особливими освітніми потребами. Наприклад,

- програма IDEA (Individuals with Disabilities Education Act) забезпечує фінансування для придбання асистивних технологій, включаючи АДК.
2. У Великій Британії АДК активно впроваджується в систему охорони здоров'я та освіти. Британська асоціація з альтернативної та додаткової комунікації (Communication Matters) проводить тренінги та семінари для фахівців, а також розробляє методичні матеріали для використання АДК у роботі з дітьми та дорослими.
 3. У Канаді АДК використовується в рамках інклюзивної освіти. Школи та спеціалізовані центри надають підтримку дітям з комунікативними порушеннями, використовуючи різні методи АДК, такі як PECS, МАКАТОН та синтезатори мовлення. Канадські дослідники активно працюють над розробкою нових технологій та методик для покращення комунікації.
 4. В Австралії АДК впроваджується через національні програми підтримки людей з інвалідністю. Організації, такі як Scope Australia, надають консультації та навчання для родин та фахівців, а також розробляють індивідуальні програми для користувачів АДК.
 5. У Швеції АДК є частиною державної політики щодо підтримки людей з ООП. Шведські школи та медичні заклади активно використовують АДК для підтримки комунікації у дітей та дорослих з різними порушеннями. Дослідницькі інститути проводять численні дослідження для вдосконалення методів АДК.

Зарубіжний досвід впровадження та використання АДК показує, що ці технології можуть значно покращити якість життя людей з комунікативними порушеннями. Важливо адаптувати найкращі практики до місцевих умов та забезпечити підтримку з боку держави, освітніх та медичних установ.